

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»

Серія: Навчально-методичні посібники

Р.В. КОМІСАРЧУК

**КРИМІНАЛІСТИЧНА
АДВОКАТОЛОГІЯ
(технологія захисту
у кримінальному провадженні України)**

Навчально-методичний посібник

Одеса
2018

УДК 343.139.2(477)(07)
К 63

Рекомендовано до друку навчально-методичною радою
Національного університету «Одеська юридична академія»
(протокол № 4 від 17.05.2018 р.)

Автор:

Р.В. Комісарчук – доцент, кандидат юридичних наук, доцент кафедри криміналістики Національного університету «Одеська юридична академія».

Відповідальний редактор

В.В. Тищенко – доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри криміналістики Національного університету «Одеська юридична академія», член-кореспондент Національної академії правових наук України.

Рецензенти:

Є.С. Хиженяк – к.ю.н., доцент кафедри криміналістики, декан факультету адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія»

Й.Л. Бронз – Голова Ради адвокатів Одеської області, адвокат. Віце-президент Спілки адвокатів України, віце-президент Міжнародного Союзу (Співдружності) адвокатів

М.М. Стоянов – адвокат, доцент, к.ю.н., доцент кафедри кримінального процесу Національного університету «Одеська юридична академія»

Криміналістична адвокатологія (технологія захисту у кримінальному провадженні України) : навч.-метод. посібник / Р.В. Комісарчук. – Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2018. – 184 с. – (Сер. «Навчально-методичні посібники»).

ISBN 978-966-916-576-3

У навчально-методичному посібнику викладено загальнотеоретичні положення криміналістичної адвокатології та її розділів, кримінальні процесуальні гарантії адвокатської діяльності, основи тактики професійного захисту на стадії досудового розслідування та на стадії судового кримінального провадження, тактико-етичні основи вирішення внутрішньо-рольових ситуацій захисту.

Навчально-методичний посібник призначений студентам та викладачам, аспірантам та науковцям-практикам, буде корисний юристам-практикам.

УДК 343.139.2(477)(07)

ISBN 978-966-916-576-3

© Р.В. Комісарчук, 2018

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА.....	4
НАВЧАЛЬНИЙ ПЛАН КУРСУ «КРИМІНАЛІСТИЧНА АДВОКАТОЛОГІЯ».....	9
ПРОГРАМА СПЕЦКУРСУ «КРИМІНАЛІСТИЧНА АДВОКАТОЛОГІЯ».....	11
ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ ЗІ СПЕЦКУРСУ «КРИМІНАЛІСТИЧНА АДВОКАТОЛОГІЯ».....	135
САМОСТІЙНА РОБОТА СТУДЕНТА	156
ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ. ТЕМИ РЕФЕРАТІВ З КУРСУ «КРИМІНАЛІСТИЧНА АДВОКАТОЛОГІЯ»	159
МЕТОДИ НАВЧАННЯ.....	165
МЕТОДИ КОНТРОЛЮ.....	166
ПИТАННЯ ДО ЗАЛІКУ	166
КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ.....	172
МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ.....	173
РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА.....	174

ПЕРЕДМОВА

Складний, суперечливий, але, все ж, поступальний розвиток нашої країни до правової держави, з логічною неминучістю зумовлює необхідність всебічного забезпечення і захисту конституційних прав і свобод особи.

В першу чергу, це стосується кримінального провадження, в якому вирішуються найбільш важливі для особи питання, – її кримінальної відповідальності, свободи, а, часом, і самого життя. Тому не випадково, що Кримінальний процесуальний кодекс України 2012 року (далі скорочено – КПК) призначенням сучасного кримінального провадження вважає: захист прав і законних інтересів осіб і організацій, потерпілих від злочинів; захист особи від незаконного і не обґрунтованого обвинувачення, засудження, обмеження її прав і свобод. Багато в чому саме необхідністю реалізації кримінального провадження об'єктивно обумовлена зростаюча роль у нім адвоката-захисника щодо особи, відносно якої чиниться кримінальне переслідування. Достатньо згадати в зв'язку з цим § 3 Сторона захисту (ст.ст. 42-54), Глави 3 КПК України, про можливість вступу захисника в кримінальне провадження з моменту появи в нім процесуальної фігури підозрюваного (ст.ст. 42, 43, 45, 52 КПК); вельми широкий спектр повноважень захисника при здійсненні як досудового, так і судового провадження у кримінальній справі (ст.ст. 45-46, 48, 49 КПК), що включає право на збір доказів (ст.ст. 46, 47, 53, 86 КПК) і, нарешті, про принципи визнання доказів недопустимими (ст.ст. 46, 85-89, 92 КПК України) і так далі. Не можна також не звернути уваги на такі новели, як право свідка з'явитися для процесуальних дій зі своїм адвокатом (п. 2 ч. 1 ст. 66 КПК України), який при цьому користується правами захисника, передбаченими ст. 50 КПК України.

Вважаємо, абсолютно очевидним, що виконання адвокатом-захисником своєї кримінальної процесуальної функції, раціональна і ефективна реалізація ним своїх повноважень багато в чому знаходять вираження в його тактичній діяльності по захисту особи, що представляється ним, від здійснюваного відносно нього кримінального переслідування в межах конкретного кримінального провадження.

З позицій технології захисту в кримінальному провадженні України ми розглядаємо захист з двох позицій: 1) технологія захисту адвокатом» 2) технологія захисту адвоката.

Тому, у навчально-методичному посібнику розглядаються також Кримінально-процесуальні гарантії адвокатської діяльності через призму проведення стосовно адвоката: слідчих (розшукових) дій; негласних слідчих (розшукових) дій; повідомлення адвоката про підозру; особливості затримання адвоката та застосування до нього запобіжного заходу; забезпечення безпеки адвоката; правові заборони щодо вчинення певних дій стосовно адвоката; забезпечення таємниці діяльності адвоката; заборона втручання у приватне спілкування адвоката з клієнтом.

Проте, не дивлячись на всю зростаючу кількість публікацій по проблемах адвокатури, до теперішнього часу у вітчизняній науковій літературі відсутні системні дослідження тактики професійного захисту по кримінальних провадженнях, справах, в яких з врахуванням реалій чинного кримінального процесуального законодавства ці проблеми розглядалися б стосовно як досудового розслідування, так і судового кримінального провадження у кримінальній справі і відносно різних ситуацій захисту. Спроба створення і дослідження основ теорії і практики тактики професійного захисту в кримінальному провадженні реалізована в даній дисципліні, що і зумовлює, на наш погляд, її підвищену актуальність і новизну.

Об'єктом вивчення дисципліни «Криміналістична адвокатологія» виступає теорія і практика тактики професійного захисту від обвинувачення по кримінальних справах в кримінальному провадженні, міжнародне і українське кримінальне процесуальне і суміжне (міжгалузеве) законодавство (чинне, діюче, так і те, що діяло раніше).

Предметом вивчення дисципліни «Криміналістична адвокатологія» виступає виявлення закономірностей, яким підкоряється дана область дійсності в контексті аспектів, що вивчаються нею, і використання результатів їх проявів в діяльності адвоката – захисника в кримінальному провадженні на стадії досудового розслідування та судового розгляду по кримінальних справах.

Спеціальний навчальний курс «Криміналістична адвокатологія» має на меті синтезувати і поглибити знання студентів отримані в процесі вивчення таких фундаментальних навчальних дисциплін як

кримінологія та кримінальне право, кримінально-процесуальне право, криміналістика, адвокатологія.

Практична не розробленість теми дослідження, поряд з її актуальністю, зумовили мету і завдання навчального курсу «Криміналістична адвокатологія».

Мета полягає в розробці теоретичних основ тактики професійного захисту в кримінальному провадженні за допомогою пізнання вказаних вище закономірностей і відповідних систем практичних рекомендацій по оптимізації даної діяльності на окремих етапах кримінального провадження з врахуванням захисних ситуацій, які можуть при цьому виникати для подальшого формування у студентів правових, процесуальних, тактичних знань та етичних норм, на підґрунті узагальнення знань, отриманих при вивченні кримінології, кримінального і кримінально-процесуального права, криміналістики, адвокатології, судової бухгалтерії, експертології, інформатики, інформаційного права та інших дисциплін, пов'язаних з діяльністю адвоката – захисника в кримінальному провадженні на стадії досудового розслідування та судового розгляду по кримінальних справах.

Для досягнення цієї мети потрібно вивчити ряд взаємозв'язаних і взаємообумовлених теоретичних і науково-прикладних завдань, до основних з них відносяться:

- 1) дослідження місця теорії професійного захисту від кримінального переслідування в системі юридичних наук;
- 2) визначення предмету і вмісту тактики професійного захисту по кримінальних провадженнях;
- 3) розробка принципів цієї діяльності і системи критеріїв допустимості тактичних засобів, професійного захисту;
- 4) розробка науково-обґрунтованих систем практичних рекомендацій реалізації тактичних аспектів діяльності адвоката-захисника в кримінальному провадженні стосовно його окремих етапів і з врахуванням різних захисних ситуацій;
- 5) критичний аналіз в контексті проблем чинного кримінального процесуального законодавства, що вивчається, обґрунтування пропозицій по його вдосконаленню.

Елементами предмету спецкурсу є Загальна і Особлива частини як структурно-утворюючі елементи предмету курсу «Криміналістична адвокатологія».

Теоретичне значення курсу, полягає, перш за все, в тому, що він є базовим щодо основ теорії тактики професійного захисту від

кримінального переслідування в сучасному кримінальному провадженні України. Багато положень, висновки і пропозиції дисципліни, що містяться в рамках пропозицій можуть бути використані для подальших досліджень загальної теорії криміналістики, окремих її розділів (в першу чергу, криміналістичної тактики), кримінального процесу, теорії адвокатської діяльності і адвокатури, ряду суміжних галузей юридичних і інших знань.

Практичне значення курсу визначається тим, що обгрунтовані і сформульовані в нім системи тактичних рекомендацій можуть бути безпосередньо використані в практичному професійному захисті по кримінальних провадженнях; враховуватися в діяльності осіб і органів, що здійснюють досудове розслідування кримінальних правопорушень в межах конкретних кримінальних проваджень та судового розгляду по кримінальних справах.

По закінченні навчального курсу студенти повинні орієнтуватись:

в основних ідеях, позиціях, в дискусіях науковців і практиків-юристів щодо перспектив розвитку «Криміналістичної адвокатології», уміти аргументувати свій вибір з цих питань;

в практиці адвокатської діяльності;

в загальних положеннях теорії тактики професійного захисту в кримінальному провадженні;

в основах тактики професійного захисту в найбільш розповсюджених ситуаціях досудового розслідування злочинів;

в правових і теоретично-криміналістичних основах діяльності адвоката-захисника зі збору і надання суду доказів;

в основах тактики професійного захисту в найбільш розповсюджених захисних ситуаціях судового провадження по кримінальних справах;

в тактико-етичних основах вирішення внутрішньо-рольових захисних ситуацій;

в нормативно-правовому та інструктивно-методичному матеріалі з юридично значимих для збору доказів – ключових питань тощо;

в основних етапах, напрямках і стадіях виявлення, документування і розслідування злочинів;

в основних формах оперативно-процесуальної, криміналістичної та кримінально-процесуальної фіксації доказів про вчинені злочинів.

По закінченні курсу студенти повинні уміти:

зробити вибір тої чи іншої позиції з дискусійних питань спецкурсу, або запропонувати свою власну позицію відмінну від існуючих;

не просто приєднатись чи запропонувати власну позицію, а аргументувати своє приєднання до чиєїсь позиції або науково-вивірено обґрунтувати нову власну позицію з дискусійних питань навчального курсу;

застосовувати криміналістичну адвокатологію для дослідження тої чи іншої сфери відносин, моделювання можливих способів прогнозування, виявлення оперативно – і кримінально-процесуальної та криміналістичної фіксації і документальних слідів чи інших доказів про вчинення злочинів.